

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Ioannis Ioviani Pontani De Bello Neapolitano Liber Sextvs Et Vltimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

IO ANNIS IOVIANI PONTANI DE BEL-
LO NEAPOLITANO LIBER SEX-
TVS ET VLTIMVS.

VM hæc biennio fermè geruntur, Aenaria inte-
rim res insula factæ in dies asperiores erant. Ca-
rolus enim Torrella frater comparata octo tri-
remium classe, magnoq; biremium, alioruq; na-
uigiorum numero, ingentem omnis generis rerum
prædâ in Iselam conuexerat, seq; maritimæ Câ-
paniæ oræ maxime formidolosum fecerat. Quo tempore regius mi-
les munitionibus inclusus, magisq; ipse obsessus, quàm qui obsideret,
fame, sitiq; laborabat, atq; ad extremum adductus deditiorem medi-
tabatur. Ad hæc mare infestum undiq; Campanorum litus ab incur-
sionibus minime tutum maritimæ comportationes è Brutijs, Sicilia, He-
spanijsq; ab ultimis diremptæ, demum nulla non nauigatio importu-
na, maximeq; periculosa esse, ac timeri iam ne Torrella prædæ præ-
tio, allectationeq; tractis ad se diuersarum gentium prædonibus, Tyr-
rhenum omne, Siculumq; infestum mare redderent, neq; Hispanijs in-
quorum manu maritimæ tum res erant satis credi, neq; alia uia pro-
uideri posse. Quibus malis quo prospiceret Ferdinandus, nec tamen
quibus fideret, satis sciens, plurima diuersaq; animo agitabat.
Quonia autem locus admonet, insula situm ac soli naturam pau-
cis exponam. Aenariam a continente tractu motu terræ aliquando
euulsam multa docent, exese rupes, solum cauernosum, soli natu-
ra continenti persimilis, arida et calidis fontibus scatens, nutrit in-
stina incendia, unde alumine plurimo abundat. Quin etiam his
ipsis annis Bartholomæus Perdix Genuensis negotiator Neapolim pe-
tens cū insulam præterucheretur animaduertit alumnosos quosdam
sparsos in ora maris scopulos. Annis enim circiter centū ac sexaginta
tribus anteq; hæc geruntur, ruptis repente terræ uisceribus, ex anhela-
to incendio, nō modica sui pte Aenaria cōsta grauerat. quæ eruptio et
uiculum igne absumptum post uoragine absorpsit, et qua Cumanum
spectat litus, prouolutis ingentis magnitudinis in sublime saxi, fumo,
flammis, pulueriq; immistis, postq; per a gros sparsim impetu suo ia-
ctatis maxime uberem atq; amœnam insulae regionem uastauit. Qua
tempestate quædam etiam saxa scopulorum instar in litus prouo-
luta cum essent, ea Bartholomæus fornacibus post excocta in alu-
mē dissoluit, fuditq; reuocata arte ea, è Roccho Syriæ ab se allata,
ubi ipse

ubi ipse plures annos negotiatus esset, quæ multis antea seculis in Italia iacuerat. Gignit ager nobilissimi generis triticum. fert et generosissimum uinum. estq; hortensium frugum maxime ferax. populares in insula uicatim habitant. positus ipse plerumq; tumulosus & arduus, insurgit in ea mons apprime editus, in cuius penè uertice fons scattet eodem quo & ipse mons nomine Abocoetus, ab auium frequentia (ut arbitrantur) dictus. cum reliqua insula gelidorum labore penuria fontium. litora incurua magis quam recta. cœlum clemens ac salubre. iungitur monti in quo est urbs sita, mole manu olim iacta. uniuersæ ambitus complectitur decem & octo circiter passuum millia. abest ferè decem à continente. diuiditur a Prochyta freto non satis amplo. In eam Alphonsus eiectis inde antiquis colonis uictor è militibus qui secuti eum essent, maximeq; Hispanis coloniam deduxit, arcemq; quam munitissimam struxit. Cuius post & arcis & oppidi & insulæ uniuersæ moderationem cum demandasset Lucretiæ, ea permittente rege substituit & arcas custodia, et moderationi popularium Ioannem Torrellam Antoniæ sororis suæ uirum. Hic Alphonso mortuo, cum dominandi cupiditate teneretur, uiolato iure fidei ac necessitudinis, restituere primo eam Lucretiæ contempsit, dein quod intellegeret illam cum Andegauensi sentire, re Ferdinando significata, ab eo sibi & urbem & insulam impetrauit. Atq; haud multo post (ut erat insatiabili auaritia, incredibili ambitione, summa inconstantia, perfidia etiam barbara) cepit cum Ioanne clam agere de amicitia, promissaq; ab illo sibi Prochyta, statim cum Petro Coxa qui insulæ imperitabat simultates primo, post apertas etiam inimicitias exercere. Hinc Ferdinando maioribus curis presso, traiecto triremibus freto, expositisq; in litore militibus insulam populatur, mox comparatis necessarijs, oppugnare oppidum decreuit, cumq; à rege monitus, ne fidelem, & sibi maxime acceptum hominem armis peteret, nec ab incepto desisteret, ac tantum non fame coactum Petrum ad deditonem coegisset. Tandem Rex necessitate uictus, comparata classe, Torrellæ militè Prochyta expulit, liberatūq; obsidione Petrum commeatu plurimo, ac militibus iunxit. Torrella per hanc occasionē confestim ad Andegauensem descendit, quem post ad se confugientem urbe acceptum, opibus etiā suis fouit. Quod ni Tarentini secuta breui mors esset, transmissis in Brutios cū triremibus (uti conuenerat) Ioanne, in sequenti anno bellū priori lōge infestius calamitosiusq; instauratum iri apparebat. Igitur Ioānes in Iselā delatus, conspecta munitionū natura, primo mediocribus prælijs infestare regios, eos extra munitiones excitos sauciare, fati-

gare, haud quiescere sinere, post ne castris egredierentur, prohibere, ar-
 cere à lignatione, nequid ab insulae popularibus importari posset, caue-
 re, sclopetis, colubrinis, bombardis die noctuq; infestare, multos in
 propugnaculis, non paucos intra tabernacula uulnerare, aut mem-
 bris mutilatos lacerare, donec eos caedibus, uulneribus, mutilationi-
 bus, fame, siti, lassitudine, pestilentia è diutino labore, necessitudineq;
 exorta affectos ad ultimam rerum ac malorum omnium difficulta-
 tem artibus his redegit. In hac summa rerum omnium inopia illud
 eos maxime angebat, quod clausi terra, mariq; undiq; quo in statu
 res suæ essent, significare nec Regi poterant, nec ab illo certiores
 fieri, quid pararet, quid ab ipsis parandum esset, quando præsi-
 dium expectandum, omni itinere, terra, mariq; intercluso. Itaq;
 Rex magno nuntiorum discrimine ab ijs qui Abocætum tueban-
 tur montem, de suorum difficultatibus certior factus, re in senatu sæ-
 pius disceptata, cum omnes de ferendo subsidio desperarent, quippe cū
 hostium classis abunde potens, pollensq; esset, contra Regi eo tempore
 præter triremim unam maritimam apparatus nihil esset, in ea consilio-
 rum infirmitate, consternationeq; animorum, Ioannes Pous trire-
 mis eius præfectus, cæteris animo percussis omnibus ipse animi ple-
 » nus. At inquit longe secus ego sentio Rex, longeq; alia mihi mens, ali-
 » udq; à uobis consiliū est duces. Mihi est animus, expositis ab altera in-
 » sulae pte in terrā militibus, occupato mōte qui mari imminet, inde de-
 » currere, gladioq; et hasta, modo lectus mihi mules detur, aperire ad
 » munitiones uia, hosteq; ferro medium cedere, et comæatu immisso
 » liberare ab fame, obsidioneq; munitiones. Huic sententiæ alij ut genero-
 » sæ fortiq; fortes ipsi assentiebantur, contra alij ut temerariam asper-
 » nati repudiabāt, metu in maius aduersariorū res tollente. Tum Pous
 » rursus, Vobis inquit uiri regia de re tantū agitur, mihi de regia, et mea,
 » de salute itē, incolumitate, bonisq; meis oibus. Si uicero, regijs, et meis
 » rebus iuxta cōsulerō. sin fortuna, q; nullo pacto reor, iceptis meis inui-
 » derit, Regi nihil amissum, mihi uitaq; et fortuna omnis in æquo mea
 » ponitur. Et uos qdē Isclæ res desperatas habetis, ego uero eas à cala-
 » mitate ut uindicē, meo rerūq; mearū omniū discrimine laboro, et co-
 » nor. Nolite quæso tanta meis mihi pariundā periculis laudē inuide-
 » re, dabo uobis, mihi credite, hoc uno faciliore confectum bellum.
 Rex probato eius cōsilio, triremi cōfestim instructa, duabus cū biremi-
 » bus, minoribus itē nauigijs duobus, delectis ter cētū pedibus è uete-
 » ranorū numero, comæatu nauigijs imposito, noctu è Neapoli saluere
 » eū iussit. Ille tenebris, silētiōq; feliciter usus ad finitimū mōti litus ap-

plicat, pediatuq; exposito, iriremiq; alijs cū nauigijs Caieta petere por-
 tū iussis, montē nullo prohibente ascendit, amiceq; acceptus, signo co-
 gnito, ab ijs est, q; montē tuebantur. Nā summo in iugo Nicolai sacellū
 est, atq; haud procul uetus munitio ad propulsandos repetinos insultus
 olim cōstituta, cui peregrina, barbaraq; appellatiōe nomen est Basti-
 da. Hi communicatis simul cōsilijs ē uestigio mittunt q; de subsidij adue-
 tu obsessos certiores faciāt, et qd agēdū sit, doceant, signumq; inter se
 comitēde pugnae constituent. Nūq; penetrare ad munitiōes undiq;
 arcūseffas ab hoste nequeūt, Pōū biduo frustrati sunt, q; in expectatio-
 ne rerū erat. Tertio die Andegauiensis cōsiliij huius inscius incendiariā
 machinā admoueri munitionibus cum iussisset, ea oblique tracta, in-
 quem minime locum oportuit declinauit, motuq; ipso magis accensa,
 flammam simul, ac fumum ingentem edidit. Quod conspiciatus Pous,
 metuēsq; munitionibus a conflagratione, instructa acie descendit ē
 monte. Partem ducebat cohortis Fantagutius, uir maxime strenuus,
 partem ipse cum Oriola, homine impi gro, et ob fidem Regi cognito.
 Vbi ad locum uentum est, signo dato, occupatum expugnandis muni-
 tionibus hostem ex improviso adorti, magnū terrorem incutiunt.
 Illi pectore aduerso fortiter incurrentes sustinent. Ac nunchi, nunc
 illi, fortuna belli domina uariante, loco cedunt. multi uulnerantur.
 Strenue utrinq; pro gloria, pro uita, pro libertate pugnantur. Regij eru-
 ptionē ē munitionibus expectant. Andegauenses illinc paucitatem de-
 spiciunt, hinc eruptionem uerētur. Itaq; inuisi uiribus regios aliquan-
 tum propellunt. At qui intra munitiones clausi fraudē hactenus timue-
 rant, ubi cades, uulnera, fugas, impressiones eminentioribus ē turri-
 bus conspiciantur, confirmatis maxime animis erumpunt. Editur pu-
 gna rara et nobilis, fortibusq; utrinq; animis decertata, uirinq; pro
 salute pugnantibus, Vtraq; in dextra acies spem, salutem, liber-
 tatem repositam habet. regia si cesserit nullo se loco tutam credere.
 Andegauensis in medio constituta hostium, non fuga, non receptū
 locū habere. duces, centuriones, praefecti hortari, adoriri, ferire, milites
 alij impellere, alij cedere, pars capere, multi capi, uulnera, cades, ca-
 sus promiscui. Vtrinq; clamores tolli, uirinq; pro pugnae euentu, aut
 fuga significari, aut uictoria. Tandem Andegauenses ab fronte
 atq; a tergo arctius pressi superantur, nec sustentata impressione, pluri-
 bus aut cæsis aut captis, reliqui in fugam uersi, pars intra molem, alij
 pontibus qui expositi in litore erāt, in iriremes se recipiūt, alij in mare
 prolapsi minoribus a nauigijs excipiūtur. Dux ipse Andegauensiu in
 fluctus maris mento tenus imissus a gre a suis intra nauem sullenatur.

DE BEL. NEA.

Victor regius fugato hoste munitiones ingreditur. Pous consolatus magis quam cohortatus liberum iam ab obsidione militem, saucios curari, comneatum importari, praesidium per munitiones distribui imperat. Languidos aut morbo grauatos inde deuehendos curat. Nec multo post constitutus est sententia rebus omnibus, confirmatisque militum, ac popularium animis ad montem reuertitur. Illi uictoria elati, speisque atque animorum pleni felicia omnia sibi promittunt. ex eoque hostem a munitionibus, atque a continente prohibent. Pous est monte ad litus digressus, ascensa est uestigio nauicula, quo discessus hostem lateret, Caietam ad triremem deuehitur, statimque Formiano soluens litore Iluam petit, ubi intellexerat regias triremes expectare. Haec simul inde digressa Neapolim uersus dum feruntur, Argentario haud procul a promontorio, quatuor triremes, ac biremes totidem Punicas obuias habent, in easque strenue illatae, unam est birembus capiunt. Quominus insequatur fugientes, obstitere Andegauenses triremes, dum timetur ne insequentibus ipsis a tergo inferatur. Itaque felici nauigatione usque Neapolim paucis diebus aduehuntur. Atque haud multo post, Ioannes Tarantino iam mortuo desperatis rebus suis, in prouinciam inde Narbonensem enauigat, relinquens in Regni Neapolitani populis, atque apud nobilitatem praecipue, permagnum sui desiderium. Cum esset maxime compositis moribus, integra fide, incredibili continentia, summa constantia, magno in Deum metu, in homines liberalitate, ac gratitudine, iusti, honestique apprime colens, ac supra Gallorum hominum ingenia grauis, seuerus, circumspectus. Ferdinandus igitur Aenariense ad bellum conuersus, comparata classe decem triremium, totidemque honerariarum, ac biremium sex, ei Calcerandum Hispanum praedonem praeficit. Ille complures menses, nauibus opportune dispositis, urbem sic anxius, arcuque comneatum, uti tandem ad summam annonae inopiam redactus Torrella fratrem est Prouincia arcessitum certiore fecerit, ni quamprimum subueniatur, de se rebusque suis esse omnino actum. maturaret igitur se uel paucissimos dies uix esse toleraturum, uerendamque interim popularium inconstantiam, praesertim urgente fame. Carolus re cognita, ac maturandum ratus, honerata frumento nauis, instructisque triremibus, nocturnis, diurnisque remigationibus, ad ferendum subsidium cum properaret, ubi in conspectum uenit insulae, inuito cum praefectis consilio, triremem optime omnium instructam, cui erat Delphiniae ob celeritatem nomen, quae honerariam remulco traheret, praemittit. Ipse cum omni numero speciem praese fert magno impetu inferendi sese ex improviso in Calcerandum, ratus hac ratione dum regia se clas-

sis instruit,

sis instruit, dum ipse se se minabundus ostentat omnem regiae classis
 impetū in se tracturū, Delphinā interim quasi parū animaduersam
 ad oppidū, ipsamq; montis rupē appulsurā cū comeatu, quo factō, su-
 gā ipse esset i altū abrepturus. At Sācius Samudius i statioe collocatus *his haec*
 cū esset, cōspecta Delphina, minime cūctandū ratus, summis uiribus i
 illā rostro inuectus, edita cruentissima pugna, eā cū honeraria capit.
 Quod ubi Carolo cognitū est, speq; animoq; destitutus cōfestim in fugā
 uertitur. Galcerandus instructa classe, in altum prouectus, diurna,
 nocturnaq; remigatione fessos ipse recente remige facile assecutus, prae-
 ter unam, omnes cum Carolo, alteroq; ē Torrellae filijs capit, captasq;
 secum Aenariam perducit, ac utranq; simul & uictam, & uictricē
 classem in ancoris ad fretum sistit. Quod ubi Regi nuntiatum est, in
 genti cura liber, ac gaudiū plenus, cum Ximeno Duræa Siciliae Le- *Hispan*
 gato, qui haud multos ante dies Neapolim ad Regem uenerat, ad Mise-
 num profectus, Galcerando, praefectisq; gratulatus, gratias illis egit,
 quod fortiter fecissent, quod feliciter rem gessissent, quod eo facinore
 ultimam bello manum imposuissent, usq; magnifice collaudatis, quid
 gerendum, quid a quoq; administrandū esset, constituit, statimq; Nea-
 polim regreditur. Tum uero urbs uictoriae certa, festa omnia agere.
 uiri, mulieres, ciues, peregrini, senes, impuberes per urbem discursare,
 ad litus currere, molem peruagari, qui uictrice ē classe redissent, scisci-
 tari, gratulari, complecti, uirtutem eorum in caelum ferre, conuiuia
 parare, publice, priuatimq; letari, quod mare liberum, quod nauiga-
 tio secura, quod tandem pax terra mariq; omnino esset parta. At I sa-
 bella Regina qua erat pietate, et in Deum cultu, uictoriam Deo ace-
 ptam referre, ipsa Mariae aras, ipsa Diuorum templa adire, uene-
 rari, paruos liberos ante se ferre, cum ijs ante illorum imagines pro-
 cumbere, gratias agere, uota soluere, supplicia pluribus diebus face-
 re, nihil ciuitas uniuersa, nihil nobilis, ignobilis, sacerdos omit-
 tere, quod ad declarandam letitiam, nihil Isabella, quod ad gra-
 titudinem erga Deum, erga diuos, diuasq; testificandā pertineret. Tor-
 rella amissa classe, capto fratre, ac filio, destitutus omni spe de deditio-
 ne per Duræam cum Rege egit, per quē paucis ante diebus etiam ten-
 tauerat, exolutis sibi a Ferdinando aureum nummum quinquaginta
 millibus, oppido, & insulae simul cedere. Res igitur Ximeno procurā-
 te conuenit his conditionibus, uti Torrella oppidū Regi traderet, ipse
 liber tutusq; cum uxore, liberis, req; omni familiari in Siciliam defer-
 retur regijs duabus triremibus. Carolus frater, & ē filijs alter, libe-
 ri, suiq; iuris essent. Ximenus conuētorum praes, ac fideiussor esset. An

te tamen quam ille irremibus impositus uela faceret. Ferdinandus coram exhortatus est eum, uti cum uniuersa familia Neapoli remaneret, rerum se praeitarum immemorem futurum, neq; ipsi, neq; liberis de futurum pollicitus. Ille Regi gratias cum egisset, Neapoli soluens in Siciliam primo, post in Hispaniam Tarraconensem, quaeq; illi erat patria Barcelonem perlatus est, uir profecto leuitate, ac perfidia sua, de terrima quaq; sorte, ultimoq; supplicio dignus. Et hic qdē belli huius Neapolitani finis atq; exitus rerum fuit. Ceterum cum regni urbium princeps Neapolis, atq; caput sit, antiquissimaq; ceterarū ferē Italiae urbium omnium, quae nunc florent, de ea si pauca dixerō, neq; alienū suscepto operi, et importunum minime uideatur, tum propter uetustatē ipsam, & urbis nobilitatem, tum ob rerum plurimarum siue natura, siue hominum arte, industriaq; comparatarum, copiam, atq; excellentiam, quibus ipsa affatim, mirificeq; abundat. Quia uero uetustas ipsa, rerumq; remotissimarum obliteration, earumq; cognoscendarum cupiditas ita expostulat, altius quaedā repetam et perquisita, et eruta longo studio, multaq; antiquitatum peruestigatione & cura. Nec uero uito mihi dari uelim, si antequam de rerum Neapolitanarū loquor originibus, Italiae res a remotissimis etiam seculis repeto, & qui, & quales eam populi, aut Reges ab initio tenuerint, in memoriā reuocet. Detur hoc uenia laboribus meis, compenseturq; repetitionis ipsius remotior fortasse explicatio cū utilitate lectionis, quod condonari mihi non impudenter forsā uidear postulare. Igitur Italia cui post uniuersa nomen est hoc inditū, paulatimq; prolataū finibus, imperioq; ab Ionio mari ad Alpes usq; complexum est omnia, quae sup̄ero, inferoq; abluuntur mari, habuere in initio Umbri, genus hominum bellicosum, acre, imperij cupidum, quiq; paulatim mediterraneis ac montanis a locis digressi mare uersus Hadriaticum, fines protulerint, ipsi reliqui, superstitesq; diluuiōni, quae Deucalione regnante in Graecia, ab Aegyptijs, Graeciēq; ipsius scriptoribus extitisse memoratur. Quae tempestate Atlanta absorpta insula, rerum quondam in oca su potita, unde etiam nomen pelago inditum, irrumpente oceano, mare hoc immisum est mediterraneum, quo tunc summersa atq; hausta fuere cuncta, quibus nunc interiectis Europa Africaq; inter se atq; Asia distinentur. fabulosa sanē res existimata propter Poetarum decātata admirabiliter ea de re carmina, ceterum quae nec a natura ipsa rerum abhorreat, & Aegyptiorum consentiat historijs. Hos ante tenuerant Liburni partem eam, quae est ad superi maris sinum. Quibus pulsus Umbri armis eam occupauerē, quaq; imperiū protulerunt, tractum

omnem uocauere Vmbriam, uirus post oppidisq; , diuturnum ob do-
 minatum maxime frequentem. Liburnis finitima tenuere Siculi, atq;
 Aborigines, gens indigena, uel, ut alij uolunt, ex Arcadia profecta, du-
 ce Oenoiro Lycaonis Arcadiae Regis filio, qui postea genti nomen de-
 derit. Cuius etiam frater Peucetius oram alteram superi maris occu-
 pauit, eaq; sit ab illo appellata Peucetia, quae ante fuisset Iapygia.
 Regum itaq; nomen gentis uniuersae ab Oenoiro cepit post quae ali-
 quo interiecto intervallo Italus & ipse Rex isdem est a populus di-
 ctus, Ab Italo autem & Morges, & Siculus, qui a Morgete fratre
 dissentiens, dedit parentibus sibi populus nomen Siculus, perinde ut ab
 illo altero nominati sunt Morgetae, Atq; haec quidem omnia multis aeta-
 tibus ante obsessum a Graecis Ilium. Hodie quoq; post Marforu atq;
 Aquilanorum fines est ager, qui Siculorum nomen seruat mutata pri-
 ma nominis litera, Ciculi enim uocantur. Nam et Sicilia insula ex illis
 dicta, ab illiteratis hodie hominibus Cicalia dicitur eadem mutata li-
 tera. Est & Vallis item Cicaliana quae Praetutinaru est in Vestinis,
 qui sunt inter Aeternum, atq; Truentum amnes, quae regio Piceni quod-
 dam fuit, nunc uero est Apruij. Successit deinceps illis Latinus belli
 Troiani temporibus, a quo prisca uocati Latini. Inter Siculos autem
 atq; Aborigines diutius certatum cum esset, accessere Aboriginum opi-
 bus Pelasgi, quibus e Thessalia pulsus, ad eam cum adnauisissent ora,
 quae est proxime Padi fluminis hostia, postq; aliquantum temporis eie-
 cti cu inde ab Vmbriis essent, Aborigines ipsi dedere eis sedes in Rea-
 tinorum finibus, eorumq; auxilio, commixtis uiribus, Siculorum res
 uehementius attriuere. Quibus deniq; attritis Siculi relictis sedibus
 grauissimos post labores ac pericula in Trinacriam traiecere, quam
 occupatam suo e nomine uocauere Siciliam. Tenuerunt autem in ini-
 tio Itali qui ab Oenoiro sunt, Aboriginibusq; profecti quantum in-
 terim agri Tiberi continentur, Lyriq; fluminibus, eaq; prisca fuit Ita-
 lia, yq; Italia populi. Tiberim ultra tenebat tunc Hetrusci, quos Tyr-
 rhenos etiam dictos uolunt. Hi paulatim eo potentiae peruenierunt, ut
 Vmbrorum ipsi imperium deleuerint, omnisq; Italia ab exteris na-
 tionibus, praesertimq; a Graecis ob illorum potentiam fuerit appel-
 lata Tyrrhenia. Supra Hetruscos tenuere Ligures, et ipsi antiqua ges,
 quaeq; ausa sit uenienti in Italiam Herculi ire obuiam instructa aae.
 Quam etiam quorundam opinio fuit Aborigines illorum aliquando
 fuisse colonos. Hetruscos diutius imperantes, superatis alpibus, Galli
 pepulere uniuerso ex agro, quem ultra Apenninum montem, ac secu-
 dum Padum fluiuum possederant, quoru etiam oppidum fuit Sena,

DE BEL. NEA.

quæ hodie quoq; Gallicâ agnominatur. Trans Lyrim uero, proximi-
 misq; Lyri regionibus, diuersis tamē ætatibus imperitauerunt Ausonij,
 Opici, Osci, Hetrusci, Samnites, Campani. Ausonij quidem uidentur
 fuisse antiquiores quàm ut ab Ausone Ulyssis filio nomē acceperint.
 Nam & partem illam terræ Brutie, quæ est ad mare Ionium, satis
 constat longe prius uocatum Ausoniam, eamq; Ausones primos tenuis-
 se, & mare ipsum Ausonium appellatum, & ut Halicarnasseo pla-
 cet Dionysio, quod post uocatum est Tyrrenum, ante Oenotri aduētū
 ab aæolis mare dicebatur Ausonium. Opici uero fuere qui & Auso-
 nij, ipsi indigenæ, ut Rutuli, ut Volsci. At Osci Padi aæolæ, ac pulsī
 ipsi, suis Opicos è sedibus pepulere. Hos dein Cumani à Chalcide de-
 ducta Colonia, Hippocle Cumæo, et Chalcidense Megasthene ducibus.
 Hi cum opibus auctoritateq; aucti admodum essent, subiecere sibi fi-
 nitimos populos. Omnem post eis agrum ademere Hetrusci, ac uari-
 ante fortuna, Sannites Hetruscis. Dicti autem Samnites à nostris initio
 Sabelli, ipsiq; à Sabinis orti, postquam in Sabinorum nomen tran-
 siere, qui ante Oenotrij fuerant, atq; Aborigines. Ex ijs deinde agris
 Sannites hos eiecere Campani, quorū princeps fuit urbs Capua, à Sam-
 nitibus quoq; profecti sunt Lucani, qui secundum eos trans anem Si-
 larum sedes sibi imperiumq; compararunt. Permultis tamē ante Lu-
 canos ætatibus imperitauerunt ea in regione Pelasgi, atq; Oenotrij.
 Vnde insulæ duæ in Lucanorū mari sitæ, Oenotriæ appellatæ, atq;
 ab Oenotrijs orti Itali, Morgetæ, & Siculi illis successere. Inter quos
 diutius etiam bella gesta. Quæ è re à Græcis scriptoribus pars ea uo-
 cata est Italia. Vltimi autem Lucani à Samnitibus emissi occupauere
 regionem, eiq; ducis nomine uocauerunt Lucaniã. à Lucanis orti Brutij,
 pastoralis initio gens, suisq; ab domibus digressa. Post eos quod reli-
 quum est tenuere Græci, ad mare Ionium, diuerso tempore, pluribus
 deductis colonijs, in plaga præsertim maritima, unde magna èt Græ-
 cia olim dicta. Nec tamen defuere è Græcis scriptoribus qui arbitrati
 sint, oram Italiæ illam ultimã, quæ Isthmo contenta peninsulã quasi
 quandam efficit, Italiam initio dictam ab Italo quodam, quem popu-
 lares, propter sapientiæ probitatisq; opinionem, quam ipse etiam dicē
 di suauitate concitasset, Regem sibi constituerint. Satis tamen constat tū
 Hesperia, tum Ausoniam ante Herculis in Italia aduētū à Græciã
 præsertim gente uocari solitam. Hic status penè rerum in Italia fuit
 ante bellum Troianum, & post Aneam, atq; Ascanium Albæ re-
 gnantem, donec Romanorum res adoluerent, ipsiq; tandem Italia
 sunt potiti. Vt uero ad Opicos redeamus, à quibus Thucydides tradit,

Siculos fuisse eiectionis sedibus, quod uidelicet Opicorum tunc celebre esse
 nomen, Phlegreus eorum ager fuit, in quo plerique uolunt gesta quae de
 Gigantibus memorata sunt in fabulis, ab intestinis terrae incendijs di-
 ctus. Quo in agro principes extiterunt urbes. Cumae, Puteoli, quae Grae-
 ce est Dicæarchia, & Neapolis. Hanc igitur, finitimamque oram quae
 est ad amnem Lyrim, Ulyssis, bellique Troiani temporibus tenebant
 Lestrigones, atque Sirenes, tenuere & Cimmerij, genus hominum fur-
 tis, ac latrocinij assuetum, huiusque specus quam domos magis incolebant,
 deductisque intrinsecus sub terram cuniculis diuersabantur. Cumque ce-
 lebre apud ipsos oraculum esset, fierentque Auernum ad lacum sacra
 in Ditis patris honorem, in quibus, euocatis manibus, futura nosciti-
 bantur, hac ratione multos mortales qui ad sacra conueniebant, atque
 ad oraculum consulendum, deprehensos in meatibus, locisque subterra-
 neis spoliandi libidine clam obrunabant. Denique scelera eorum
 deprehensa, ipsi supplicio affecti, sedesque eorum eversa, ac penitus de-
 leta. Opicorum insula fuit Prochyta, fuit Aenaria, fuere & Pontia,
 & Padateria, et quae dicta est de Sirenis unius nomine Parthenope.
 Nam & ab alterius quoque sepulcro Leucosia dicta est etiam breuis
 quaedam insula Pestanum contra sinum posita. Ac tamen, quae de Si-
 renibus dicuntur, plerumque habentur fabulosa, proditum tamen est me-
 moriae, atque ita hominum opinio tenuit, unius ex eis conditum sepul-
 crum editiore in colle ad ultimum maris sinum dedisse colli nomen,
 uocatumque illum ex eo Parthenopen. quod nomen post fuit etiam urbis
 eius quae nunc est Neapolis. Quia uero & Surrentum quasi Suren-
 tum, & promontorium ipsum quod Mineruae dicitur, Lapidem sunt
 olim Sirenum dicti, quodque insulae item duae Sirensae, quae post Ca-
 preas Posidoniati, hoc est Pestano, ac Salernitano adiacent sinui, quo
 in sinu fuit olim Pestum, nuncque in promontorii eius capite posita est
 Acropolis, quantum coniectura uti licet, & fabulae uidentur innue-
 re, haec imperitasse sinui, locisque istis uidentur. Quando prisci etiam au-
 thores tradunt Surrentum urbem, ipsumque in quo constituta urbs est,
 agrum ac promontorium, Sirenum quondam sedes fuisse, perinde
 ut Circe imperitauit finitima in insula, ut Calipso in alia etiam Au-
 sonij maris insula. An non regnauit Babylone Semiramis, in Ponto,
 Phrygia, Bithynia Artemisia? non ne Punicum auspiciata est imperium
 Didó? Florentibus maxime Gotorum rebus imperauit in Italia Ama-
 lasintha Theodorici Regis filia. Nec uero multis ante nos seculis
 Amatildis Comitiſſae res in Italia non in primis fuere illustres. No-
 ne duae diuerso tamen tempore Neapolitanum regnum moderatae sunt

Ioannæ? Itaq; permultis etiam post Sirenes seculis Aenaria sub Neapolitanorum rei publicæ iurisdictione tenebatur, & cum ab illis aliquando bellica extracta ui fuisset, Imperatoris Augusti iussu fuit eis restituta. Et à qua matrona nomen accepit insula Parthenope, perinde ut ab altera Leucosia est de illius sepulcro dicta, nimirum cum ea post mortem sepulta in colle esset, continenti imperitauerat, & in quo sepeliri se cauit loco, & celeberrimus per id temporis locus is erat, et uiuētī dominæ gratus admodum atq; in delitijs habitus. Nam & honos sepulturæ religiosissimus semper fuit, etiam quibus temporibus literæ nullo ferè in honore essent, & generosissimo cuiq; decreto etiam publico in maxime celebri urbis aut agri parte dabatur sepulturæ locus. Traditum est enim (de re ut maxime uetusta loquar) apud Oruiniū antiquissimum, ac maxime quondam nobile Aboriginum oppidum, Augusti etiamnum tempore non murorum modo fundamenta, & fossas extare ueteris magnificentiæ testes, uerum etiam sepulcrorum numerum magni ambitu, operosisq; aeggestionibus, atq; i sublimis editis. Itaq; sepulcrum ipsum indicio est Parthenopen colli imperitasse, qui subiectæ imminere stationi, atq; ad sinus ipsius caput, eiq; regione Surrentum spectabat, quæ Sirenum ipsarum sedes tunc esset. Quem ad locum quod naues quendam quasi in portum applicarent, collis ipse frequens erat habitatoribus, æque ab acolis ac nautis celebratus, isq; ob literato priori nomine, post in matronæ memoriam, atq; ab eius sepulcro Parthenope agnominatus, Cuius post loci frequentiam auxere Cumanis, atq; è Chalcidæ Euboeæ profecti coloni, auxere & Rhodij, quo tempore rebus maritimis plurimū ualebant, deducta illuc Colonia, locoq; in oppidi formam redacto. Nam Græcam eam fuisse urbem id uero certissimum est. Quod autem eo ab loco quadringentis ferme passibus oppidulū aberat, secundum litus, ac sub montem ad meridiem positum, cui Græca nomen esset appellatione Palæpolis, idq; breuitate sua habitatores non caperet, crescente iam multitudine, quo habitandi laxior ferebat commoditas, multi eò continue immigrabant ob diuersandi amplitudinē. Quocirca augete in dies nouo oppido, illinc comportandis mari mercibus, hinc soli ipsius opulentia, cum ædificijs illustraretur et hominū frequentia, quo ab ueteri differret oppido, nouo paulatim nomine, & ab ipsis incolis, et ab nauigantibus uocari pro Parthenope Neapolis cœpta. Nam ad tempora Romanorum usq; ut Liuius tradit, urbes erant duæ, populus unus. Breui igitur ob loci opportunitatem, conueniarumq; frequentiam in urbis excreuit magnitudinem. Opibus uero atq; autoritate ualuisse tunc plu-

rimum moenia ipsa planè docere, quorum uestigia quod hodie quoque quaedam extant uidentur admirabili quaedam altitudine artificioque fuisse constructa. ut minime mirum fuerit Annibalem Pœnorum ducem illis uisis fuisse ab obsidione deterritum. Conuenisse autem eum in locum proximus è uicis atque castellis plurimos, docent peruetusta quaedam urbis regionum nomina, quæ hodie quoque et publicis et priuatis scriptis seruantur, ut Baiana uicinia Baianis à colonis dicta, ut à Cimmericis Cimmerica, quibus urbis partes eæ quondam fuerint ad inhabitandum distributæ. Transiens quoque in Italiam ab Hispania Hercules post Cacum impotentem hominè in Latio domitum, liberatamque ab eius dominatu regionem, Campani maris oram cum peruagaretur, reliquit monumenta perpetua Auernum ad lacum sua, perque ora illam omnem itinere atque ætate fessos, Græcis potissimum è socijs, traditis eis sedibus collocauit. Quod in Latio itè, locisque in quibus postea Roma creuit, ante fecerat. Reliquit et proxime Neapolim paulo supra Palæpolim, qui locus hodie quoque Hercules dicitur, et ultra Neapolim ad fontes qui ab illo Herculanis sunt dicti, ibique Heraclea condita, et ultra Heracleam apud Pœpeios, quo in loco exposita ob occasu solis aduecta præda pompam egisse dicitur. Quæ tempestate loca illa omnia essent Græcis ab inhabitatoribus maxime frequentata et culta, propter locorum amoenitatem ac litoris. Ad uetera quoque Neapolis moenia, Nolanamque ad portam extat sacellum Saluatoris quod ad Hercules uiam dicitur, et in eadem urbis regione Mariæ ædícula quæ ad Herculem. Adeo multa Hercules monumenta et intra urbem et extra etiam permanent. Post ipsam uero Palæpolim in qua noua nunc est arx cum adiectis hortis, postque montem qui Palæpoli imminet promontorium protenditur in meridiem, quod à delitijs sortitum nomen est Pausilypû, è regione uero alterum existit promontorium, medium inter utrunque sinum constituens, Lapides olim Sirenum appellati. Inter autem lapidosos promontorij uertices, sparsosque naturali quadam tum uoluptate, tum artificio quasi scopulos loca sunt interseminata, ac sparsim cõsita, ita amoenitate, et cultu, ijs etiam delitijs, ut ab ijs illectamentis dictæ olim sint cantu Sirenes irretisse nauigantes, traxisseque peregre uenientes homines ad inhabitanda saxa. Ac mihi quidè uisus est Virgilius ad eorum locorum imaginem finxisse Elysios secessus, ut cum ait

Secreti celant calles, et myrtea circum
silua tegit. — Nec uero non eodem mihi tempore uisa sunt
literarum studia qualia tunc esse poterant, illic et extitisse et cœpisse,
se, quæ post modum tanta creuerint frequentia, ut quod de uocis suauis

ambiguo

tate et cantu attributum est Sirenibus, id fabulæ locum dederit ex elo-
 quentiæ, ac literarum studijs, disciplinarumq; cognitione & cultu.
 Nam & Zeno & Parmenides satis propinquis è locis fuere oriun-
 di, quos ante, & alios quoq; fuisse ueri est simile, quando hi duo es-
 sent & ipsi seculis nostris fortasse incogniti, nisi eorum. Aristoteles
 in rebus physicis, & post eum scriptores alij meminissent. Iairco &
 ante Pythagoram & metapontinas illas scholas fuere Sirenium in re-
 gionibus bonarum artium studiosi permulti. quod Numæ regis Ro-
 mani disciplina institutionesq; declarant. Ea quoq; quæ de oraculis,
 deq; ad Auernum traduntur sacris, fieri absq; literarum cognitione
 ac professu minime poterat. Etenim rerum cognitiones per ea tempora
 penes sacerdotes erant, & apud Græcos extitisse tunc literarum no-
 titiam, docuit Nicostrata Euandri mater, quæ eas in Latium attulit.
 Sed redeamus iam Neapolitana ad mœnia oïum illa tepestate magni-
 ficētissima. qua qdē tepestate mare qd illic curuari sensim incipiebat in
 sinu, radices allidebat collis, atq; iter uetus nouūq; oppidū breuiuscu-
 lus qdam constituebatur sinus, quædāq; quasi statio, quod spatium diu-
 tinitate tēporū, hymbriumq; limosis è mōte decursibus, ut quotidie
 cernitur, in continentem abiit terram, idq; nostro tempore ædificijs re-
 fertum est. Moles quoq; posteriore ætate ab regibus iacta portum nunc
 efficit. Ipsi quoq; ad collis ima fontes tum manabant scatebrofis sub
 rupibus, qui nunc eisi paucioribus in locis, in ipsa tamen maris ora
 subter ædificia defluentes scaturiunt. Collis igitur ipse & ad mare in-
 positus rupibus et in mediterraneis insurgebat, uallibus undiq; præ-
 terquam ad litus angentibus. Circum uero eum mœnia ab imo in edi-
 tum assurgentia eminebant ingenti mole saxis ac singulari artificio cō-
 stituta, aggregita materia intrinsecus arte iniecta quatenus collis al-
 titudinem, summumq; equarent solum. Ad hæc turres maxime frequē-
 tes, ipsæq; extra muros ductæ ad æquato post solo insurgebant ingenti
 uastitate, minacibusq; fastigiatæ propugnaculis maria ac terras su-
 perbissimo quodā prospectu despectabant. Quæ omnia annis ducen-
 tis ac quinquaginta ante ætatem nostrā Corradus demolitus est Rex.
 Post uero Romanis urbis eius ambitum promouentibus & ualles fue-
 re maxima è parte colli æquate ad urbem ipsius positum, usumq; inha-
 bitantiū, et mœnia pluribus etiam locis ad solum deiecta. Nam &
 Adrianus Augustus templum in tumulo proxime portam quæ ad ma-
 re ferebat, qui locus hodie quoq; Portus dicitur, ædificauit muræ ampli-
 tudinis, idq; postea collapsum ab insequentibus est principibus instaur-
 ratum. qua ex ædificatione parte ab ea paulatim per ætates promotū
 est oppidum

est oppidum ad muros ferme Palæopolitanos, meridiem uersus, quæq; etiam solis ortum urbs spectat. Post Adrianum quoq; & ante illum, potissimum autem Antoninorum temporibus multa magnæq; intra urbem condita fuere ædificia, ut uallium nunc ipsarum ne uestigium quidem ullum relictum appareat, effectumq; est, ut peruetusta illa magnificæq; cum primis moenia pene undiq; ædificijs angerentur. Nostra uero ætate Alphonsus Ferdinandi filius prolato ad solis ortum atq; ad septentrionem pomerio et munivit eam partem urbis & illustrauit, erectis ingentis crassitudinis muris piperino è lapide, quam inchoasse uideri solum potest, id quod nos ipsi scimus animo illum destinasse. Priscæ quoq; urbis magnificentiæ præter ipsa moenia maximo est indicio fluius intra urbem inductus exactuato saxo, in quo uetus urbs tota inerat fundata, eaq; cuniculatio, atq; effossæ specus, deductæ subter maxime celebres urbis uias, atq; ad singula quadriuia, in quæ urbs quondam omnis distributa erat, excisi putei, e quibus uicinia hauriat. Ab hac autem ipsa cuniculatione deducuntur ad alia urbis loca ædesq; nobiliû aquæ tum ad puteorû usum, tum etiã fontium in urbis ijs partibus quæ uergunt ad mare. Ipsa uero cuniculatio effossio, ductilesq; aquarum cauæ et late sunt admodû & decursu minime recto, quo dum ad angulos sæpius aqua refringitur, reddatur salubrior. Quod circa & decurrit & strepit, sonorum in saxosi modum fluminis, antiquum sane opus ac priscæ cuiusdam magnificentiæ præclarum testimonium. Extant in ea monumenta etiam illustria templi maxime inelyti Castoris & pollucis, & item fixi, ac secundum ipsum forum theatri. alterius uero theatri (nam duo ea in urbe fuere, quorum alterum intectum erat) nullum apparet uestigium. Ipsa igitur theatra non urbana tantum magnificentiæ indicia sunt, uerum etiam certantium inter se ingeniorum propter bonarum artium studia quæ in ea tum urbe mirifice florebant. Nam & Nero Augustus ijs in theatris ad musicæ certamen prodijt in scenam, & propter liberalium artium studia quibus Hadrianus maxime fuit deditus, ipse quanquam Augustus, rerumq; Romanarum moderator nõ aspernatus tamen est oblatum à ciuibus magistratum, eumq; perinde ac priuatus administrauit. Ac mihi quidem uisi sunt Romani imperatores contendisse inuicem in magnificanda atq; illustranda Neapoli, aduersum quos ciuitas ipsa constantissimam ubiq; fidem seruauit. Nam qua fide, qua animorum affirmatione fuerit post eam stragem, rerumq; calamitatem tantam qua dux Carthaginensium Annibal populum Romanum affecit Punico secundo bello ipse Romanorum hi

DE BEL. NEA.

storiæ docent. Neq; post dirutum à Gotis Romanum imperium ean-
 dem non constantiam retinuit aduersus eos qui rem Romanam etiã
 qualẽcunq; tenuere. Nam qua humanitate doctos uiros, quiq; ea in
 urbe literis, rerumq; naturæ cognitioni operam dabant, cives ipsi cõ-
 plecterentur, aperte illud docet, quod Græci Latiniq; Augustorum tẽ-
 poribus Neapolim tanquam in studiorum suorum matris sinum se-
 cedebant. Ea igitur in urbe cum decessisset Lucilius poëta, publico a
 ciuibus funere est elatus. In eam ossa referri sua Virgilius iussit,
 Brundusij cum decessisset. qua in ciuitate tantæ admirationi et uiuens
 et mortuus ciuibus ipsis fuit, ut in hunc usq; diẽ multa cum magnifi-
 centiæ ueteris monumenta, tum naturæ ipsius dona quædam ad Vir-
 gilium referantur. Secundum maritimam uero orã quædam etiam nũ-
 ui suntur monumenta Luculli piscinarum, qui locus Lucillianus ho-
 die quoq; dicitur. Post quem sunt et Platamoniæ, excavatæ ad litus ac
 manu hominum factæ specus, quas uetustas ipsa, falsaq; maris asper-
 go magna è parte consumpsit temporumq; ipsorum iniquitas, loca nã
 mirũ ad uoluptatem, æstiuasq; deambulationes atq; cõuiuia excogita-
 ta. Sunt geminæ etiam cryptæ perforato monte Pausilypo, altera ad
 uiam Luteolanam in ipsoq; ferè promontoriij principio, quæ ab Alphõ-
 so rege fuit non modice amplificata, altera ad montis in mare pro-
 mminentiam, atq; ad ipsius exitum, eaq; maxima parte ab uetustate la-
 befacta. Nec uero cives ipsi quàm otio, q̄ literis dedisse minus bellicas
 rebus operam, ubi res ferret uisi sunt. Siquidem è bellicas maxime exer-
 citationibus ac laudibus nobilitatem cõparauere sibi tantam, ut Nea-
 politana nobilitas appareat et maxime ipsa uetusta et diutius etiam
 magnificq; continuata. Quæ res effecti uti Reges q post Gothicas, A fri-
 canasq; calamitates mari inuectas regnũ Neapolitanum tenuerũt, eã
 sibi urbẽ metropoli, eã regni caput cõstituerint. In ea regias, i ea arces
 in ea sepulcra ædesq; statuerint sacras, ac diuturnis maximèq; graui-
 bus cõfectam bellis restituere in pristinã faciẽ sint conati. Quã ad rẽ
 non mediocriter etiam inuitauit eos cœli clementia, situs opportunitas,
 agrorum fertilitas, maritima opulentia, rerum deniq; omnium quæ
 ad uictum opportuna sunt, mira et regionis ubertas, et ex nauig-
 ationibus comportatio. Sed urbis nos laudationẽ qdẽ minime, antiq;-
 tatem uero tantum referendam suscepimus. Igitur in hac urbe Ferdi-
 nandus pace parta, rebusq; è sententia compositis supra triginta an-
 nos regnauit, cum interim multa bella pro socys atq; amicis suscepta
 fortissime gesserit, Turcas quoq; qui Hydrunta, bonamq; Salenti-
 norũ partẽ ex improviso adorti occupauerant, Alphõsi filij industria

atq; opera uictos Italia expulerit. *Qui si quibus artibus in initio regnum sibi comparauit, easdem in pace otioq; retinuisset, ut maxime felix est habitus, sic inter optimos fuisset principes numeratus.*

FINIS.

A B C D E F G H I K L M N O P Q
 R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF
 GG HH II KK LL MM NN OO PP
 QQ RR *Omnes sunt Quaterniones
 præter ultimum Ternionem.*

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI, ET
 ANDREAE SOCERI, MENSE
 APRILI. M. D. XIX.